

Kainuun liiton lausunnot ajalla 17.5. - 30.5.2022

Mhall 06.06.2022 § 119
194/08.00.00/2022
167/00.04.01/2022
158/08.00.01/2022
157/03.00.00/2022
153/00.04.00/2022
136/08.00.02/2022

- 1) Suunnittelujohtaja Sanna Schroderus ja maankäyttö-
asiantuntija Martti Juntunen ovat 16.5.2022 antaneet maa- ja
metsätalousministeriölle seuraavan sisältöisen lausunnon
lausuntopalvelu.fi:n kautta:

”LAUSUNTO MAANKÄYTTÖSEKTORIN ILMASTOSUUNNITELMAN EHDOTUSLUONNOKSESTA

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt mm. Kainuun liiton lausuntoa valmisteluryhmän ehdotusluonnokseen maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuu lausuntopyyntöön.

Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee vuosien 2021-2022 aikana kokonaisvaltaisen maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman, josta tulee osa uuden ilmastolain mukaista suunnittelujärjestelmää. Suunnitelman valmistelussa lähtökohtana on ollut hallitusohjelman mukaisesti saavuttaa ilmastotavoitteet mahdollisimman kustannustehokkaalla ja oikeudenmukaisella tavalla. Suunnitelma kattaa maankäytön muutoksiin, maatalousmaiden hiilidioksidipäästöihin, metsiin ja pitkäikäisiin puutuotteisiin kohdentuvat toimenpiteet sekä useita poikkeileikkaavia toimenpiteitä. Suunnitelma sisältää arvion toimenpiteiden alustavista ilmastovaikutuksista vuosina 2030 ja 2035 sekä selostuksen kuinka toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia seurataan.

Suunnitelmassa määritetään tavoite sekä toimenpiteet, joilla tavoite saavutetaan. Maankäyttösektorilla toteutettavien lisätoimien tavoiteltu vuosittainen nettovaikutus on vähintään 3 Mt CO₂-ekvivalenttia vuodessa vuoteen 2035 mennessä. Tavoite perustuu hallituksen Vuosaaren ilmastokokouksessa 3.2.2021 julkistamaan tiekarttaan Hiilineutraali Suomi 2035-tavoitteen saavuttamiseksi.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman ehdotusluonnos

1. Onko ehdotettu maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimenpidekokonaisuus tasapainoinen, vaikuttava ja toteuttamiskelpoinen?

Suunnitelman mukaan toimenpiteiden määrittämisessä ja valinnassa keskeisinä arviointitekijöinä ovat olleet toimenpiteiden vaikuttavuus ja kustannustehokkuus. Toimenpidekokonaisuus on laaja ja sisältää paljon vaikuttavuudeltaan erilaisia toimenpiteitä. Kokonaisuutta arvioiden ne vaikuttavat olevan vaikuttavia ja toteuttamis-

kelpoisia; tosin tämä edellyttää osin huomattavaakin taloudellista panostusta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden jatkuvaa seurantaa.

Ehdotusluonnoksessa kiinnittää huomiota maankäytön suunnittelun (maankäyttö ja rakennuslaki) puuttuminen kansallista lainsäädäntöä koskevasta osasta. Suunnitelman jatkovalmistelussa on tarpeellista huomioida eri toimenpiteiden mahdolliset liittymäkohdat maankäytön suunnittelujärjestelmään ja maanäytön suunnittelun vaikuttavuus välillisesti maankäyttösektoriin ja sen tuottamiin ilmastovaikutuksiin.

2. Toimeenpanon näkökulmasta maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa hyväksyttävyyys ja oikeudenmukaisuus ovat tärkeitä. Arvioi niiden toteutumista suunnitelmassa.

Hyväksyttävyyys ja oikeudenmukaisuus ovat tärkeitä lähtökohtia suunnitelman toimeenpanossa. Hyväksyttävyyteen ja oikeudenmukaisuuteen voitaneen osaltaan vaikuttaa riittävällä, monipuolisella ja kohdennetulla informaatiolla. Erytystä huomiota tulisi tässä yhteydessä kohdentaa maankäyttösektorin erityispiirteisiin liittyvien epävarmuustekijöiden käsittelyyn.

3. Muuta huomioitavaa suunnitelmaluonnoksesta

Vesienhoidon yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä niin, ettei pinta- ja pohjavesien tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä (laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä 1299/2004). Ilmastosuunnitelman luonnoksen vaikutusten arvioinnissa todetaan, että "Alueellisesti ja valtakunnallisesti vaikutukset pintavesiin voivat olla merkittäviä. Toimenpiteiden mahdolliset negatiiviset vaikutukset olisivat todennäköisesti ainakin keskipitkiä ja melko pysyviä, mutta ne kertyvät ja aiheuttaa erittäin negatiivisiakin vaikutuksia paikallisesti". Vesienhoidon tavoitteisiin ja maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden valmisteluun sisältyy selvää ristiriitaisuutta. Tämän vuoksi maankäyttösektorin ilmasto-suunnitelman jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota toimenpiteiden valintaan ja toimenpiteiden pintavesien tilaan aiheuttamien vaikutusten minimoimiseen.

Kohdan 7.2.4 Maankäytön muutosmaksun käsittelyä vaikutusarvioineen (mm. taloudelliset vaikutukset) olisi hyvä täydentää suunnitelman jatkovalmistelussa. Tämä on tärkeä asia muun muassa voimakkaasti lisääntyvän uusituvan energiantuotannon kannalta. Tulee myös huomata, että tuulivoima- ja aurinkovoimarakentaminen aiheuttaa metsäkatoa, ei pelkästään varsinaisella energiantuotantopaikalla, vaan myös mahdollisesti tarvittavien uusien tieyhteyksien vuoksi sekä sähkönsiirron tarvitseman voimajohtoverkon vahvistamisen ja uusien voimajohtojen (avoimet johtokäytävät) tarpeen vuoksi.

Toimenpiteiden kustannusvaikutukset olisi hyvä tuoda esille maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimenpiteiden (asiakohta 7) kohdalla, ei pelkästään erillisessä raportissa.

Maan alueellisten erityispiirteiden ja alueellisten näkökulmien esille tuomisen tarpeellisuuden vuoksi olisi tärkeää saada tulevaisuudessa tietoa maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman seurannasta myös maakuntatasolla."

2) Suunnittelujohtaja Sanna Schroderus ja maankäyttö-asiiantuntija Martti Juntunen ovat 16.5.2022 antaneet Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes) seuraavan sisältöisen lausunnon:

"LAUSUNTO PIHLAJAARAAN KAIVOSPIIRIN KAIVOSLUVASSA ANNETTAVIEN YLEISTEN JA YKSITYISTEN ETUJEN TURVAAMISEKSI TARPEELLISTEN MÄÄRÄYSTEN TARKISTAMISESTA

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on pyytänyt kaivoslain (621/2011) 37 §:n nojalla Kainuun liitolta lausuntoa Puolangalla sijaitsevan Pihlajavaaran kaivospiirin (KaivNro 5523) kaivosluvassa annettavien yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeellisten määräysten tarkistamisesta. Kuulemisen peruste on kaivoslain 52.3 §, 108 § ja 109 §. Kaivosluvassa on annettava yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeelliset määräykset.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus on 21.12.2021 antamallaan päätöksellä (21/0185/1, Dnro 00249/20/7203) kumonnut Tukesin 10.1.2020 antaman Pihlajavaaran kaivospiiriä koskevan päätöksen (KaivNro 5523, Päätös kaivosluvassa annettavien yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeellisten määräysten tarkistamisesta) ja palauttanut asian Tukesille uudelleen käsiteltäväksi.

Asian uudelleen käsittelyä varten Tukes on pyytänyt kaivosyhtiötä (Elementis Minerals B.V. Branch Finland) täydentämään selvitystään siten kuin hallinto-oikeuden päätöksen Oikeudellinen arviointi -kohdassa on todettu ja kaivoslain 52.3 §:n mukaisesti on asian käsittelyssä vaadittu (kaivoslain 52.3 § kohdat 1-9). Täydennyksenä on kaivosyhtiöltä pyydetty selvitystä paikallisiin olosuhteisiin ja in-tresseihin, kuten esim. asuinympäristön viihtyisyyteen ja kaivostoiminnan vaikutusalueella esiintyviin luonnonarvoihin liittyvistä seikoista, kun otetaan huomioon mm. lähialueen vakituinen asutus ja Natura-alueet. Lisäksi kaivosyhtiöltä on pyydetty selvitystä siitä, millaista kaivostoimintaa alueella tulevaisuudessa aiotaan harjoittaa sekä suunniteltua kaivostoimintaa kuvaavia karttakuvia. Myös kaivosvakuuden suuruuden uudelleen arvioimiseksi on pyydetty selvitystä. Kaivosyhtiö on toimittanut pyydetty selvitykset Tukesille 7.3.2022.

Pihlajavaaran kaivospiirin kaivoskivennäinen on talkki. Tällä hetkellä kaivospiirin alueella ei ole kaivostoimintaa käynnissä. Selvityksen mukaan yhtiöllä on alueelle voimassa oleva ympäristölupa (Dnro PSAVI/137/04.08/2010).

Kaivosyhtiö on antanut 7.3.2022 selvityksen yleisten ja yksityisten etujen turvaamisesta ja tehnyt esityksen asian johdosta annettavasta vakuudesta (kaivos-laki 108 §). Kaivosyhtiö on esittänyt selvityksessä kuvattujen lopetus- ja jälkitoimenpiteiden vakuudeksi 40 000 euroa ja todennut, että toiminnan aikana vakuuden määrää arvioidaan uudelleen. Lisäksi kaivosyhtiö asettaa ympäristöluvan mukaisen vakuuden jätealueiden jälkihuollon varmistamiseksi.

Kaivosluvassa annettujen määräysten sekä yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeellisten määräysten tarkistaminen

Pihlajavaaran kaivospiiri on osoitettu voimassa olevassa, valtioneuvoston 29.4.2009 vahvistamassa, Kainuun maakunta-kaavassa 2020 kohdemerkinnällä ek kaivos tai kaivostoimintaan tarkoitetuksi alueeksi.

Kainuun liiton tästä asiasta aiemmin antaman lausunnon (13.9.2019) jälkeen on Kainuun maakuntavaltuusto hyväksynyt 16.12.2019 Kainuun vaihemaakuntakaavan 2030. Vaihemaakuntakaavassa osoitettavien uusien kaavaratkaisujen osalta Kainuun vaihemaakuntakaava 2030 kumoaa tai muuttaa osin Kainuun kokonismaakuntakaavan 2020 kaavaratkaisuja ja sisältää teknisluonteisia korjauksia Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaan, Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavaan ja Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan kaavamerkintöihin ja -määräyksiin.

Täydennyksenä lausuntopyyntöasiakirjoissa todettiin paikallisiin olosuhteisiin todetaan, että Pihlajavaaran lounaispuolella sijaitsee kaksiosainen, voimassa olevassa Kainuun vaihemaakuntakaavassa 2030 osoitettu tuulikerrostuma Polvienkangas (TUU-12-013, arvoluokka 4, pinta-ala 26 ha). Tuuli- ja rantakerrostumat osoitetaan kaavamerkinnällä ge-2 ja niihin liittyy vaihemaakuntakaavan suunnittelumääräys: "Alueen käyttöä suunniteltaessa tulee erityisesti ottaa huomioon tuuli- tai rantakerrostuman geologiset, biologiset tai maisemalliset arvot". Vaihemaakuntakaavan kaavaselostuksen mukaan maakuntakaavassa osoitettavilla tuuli- ja rantakerrostumilla saattaa olla maa-ainelain 3 §:n tarkoittamia ominaisuuksia ja niistä maa-ainesten otolle aiheutuvia rajoituksia. Näille alueille kohdistuvat maa-ainestenottoluvat ratkaistaan maa-ainelain mukaisessa menettelyssä. Maakuntakaavan merkintä ei estä alueiden maa- ja metsätalouskäyttöä ja normaalia rakennuslupamenettelyn mukaista rakentamista.

Lisäksi täydennyksenä paikallisiin olosuhteisiin todetaan, että Kainuun vaihemaakuntakaavassa 2030 on osoitettu kehittämismerkinnällä kj Kiiminkijoen kehittämisen yhteistyöalue. Pihlajavaaran kaivospiirin alue sijaitsee kehittämismerkinnän sisällä. Kiiminkijoen kehittämisen yhteistyöaluetta kehitetään maaseudun elinkeinoin, kulttuuriympäristöön ja maisemaan tukeutuvana asumisen, vapaa-ajan ja virkistysmatkailun vyöhykkeenä. Yhteistyöalueelle on annettu vaihemaakuntakaavassa suunnittelumääräys: "Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota kulttuuriympäristön ja maiseman hoitoon sekä liikenteen ja matkailun palvelujen kehittämiseen. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee ottaa huomioon tulvan aiheuttamat rajoitukset rakentamiselle". Vaihemaakuntakaavan kaavaselostuksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on hyvä kiinnittää huomiota kulttuuriympäristön ja maiseman hoitoon, ulkoilu- ja melontareitistöjen kehittämiseen sekä vesistön vedenlaadun turvaamiseen.

Kainuun liitolla ei ole huomautettavaa Pihlajavaaran kaivospiirin kaivosluvassa annettujen määräysten sekä yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeellisten määräysten tarkistamiseen."

- 3) Suunnittelujohtaja Sanna Schroderus ja suunnittelija Mari Isojärvi ovat 20.5.2021 antaneet Väylävirastolle seuraavan sisältöisen lausunnon:

"LAUSUNTO RATASUUNNITELMASTA HYRYNSALMEN RAUTATIELIIKENNEPAIKKA, TASORISTEYSJÄRJESTELYT

Väylävirasto on laatinut ratalain (110/2007) mukaisen ratasuunnitelman Hyrynsalmen rautatieliikennepaikka, tasoristeysjärjestelyt ja on pyytänyt siitä ratalain 22 a §:n mukaista lausuntoa Kainuun liitolta. Suunnitelmaa on päivitetty ja se on asetettu uudelleen nähtäville. Väylävirasto on pyytänyt lausuntopyyntönsänsä lisäksi Kainuun liittoa toteamaan maakuntakaavan mukaisuuden ja listaamaan ratasuunnitelman käsittämällä alueella vahvistetut tai hyväksytyt oikeusvaikutteiset maakuntakaavat.

Rataosuus Kontiomäki-Pesiökylä on avattu liikenteelle vaiheittain vuosina 1939-1955. Ratasuunnitelma on osa laajempaa Kontiomäki-Pesiökylä-radon parantamishanketta. Radon parantamishankkeesta on tehty toteutus päätös 12.2.2021 ja hankkeelle on myönnetty 81 miljoonan euron valtuus valtion vuoden 2020 4. lisätalousarviossa.

Kontiomäki-Pesiökylä ratayhteys on tärkeä väylä raakapuun hankinnalle. Ratasuunnitelman tavoitteena on parantaa tasoristeysturvallisuutta, kuormausalueen työturvallisuutta sekä vähentää korjausvelkaa.

Ratasuunnitelma sisältää kolmen tasoristeys turvallisuu den parantamisen suunnitelmat (Hiihtolatu HYS/06, Hyrynsalmi kuormausalue HYS/07, Hyrynsalmi Berliini HYS/08), Kajaani-Hyrynsalmentien alikulkusillan uusimisen ja uudelleen sijoittamiseen liittyvän suunnittelun, alikulkusillan uusimiseen liittyvien teiden suunnittelun sekä latu- ja moottorikelkkailureittien uudelleen linjauksen.

Ratasuunnitelman alueella on voimassa Asemamäen asemakaava (17.1.1986), Asemamäen asemakaavan muutos, Vasara-aho (14.8.2007) sekä Tornimäen asemakaava (12.5.1977). Ratasuunnitelma on voimassa olevien asemakaavojen mukainen eikä suunnitelma aiheuta asemakaavamuutostarpeita.

Ratasuunnitelman toimenpiteiden kokonaiskustannuksiksi on arvioitu 3,2 miljoonaa eu-roa (MAKU 130, 2010=100).

Ratasuunnitelma

Ratasuunnitelman suunnitelmaselostuksessa on todettu maakuntakaavoitustilanne. Täsmennyksenä kohtaan 1.4.1 Maakuntakaava todetaan seuraavaa:

Kainuun vaihemaakuntakaavassa 2030 osoitettavien uusien kaavaratkaisujen osalta Kainuun vaihemaakuntakaava 2030 kumoaa tai muuttaa osin Kainuun maakuntakaavan 2020 kaavaratkaisuja.

Kainuun vaihemaakuntakaavassa 2030 on osoitettu sotahistoria kohteeksi muun muassa Kenttärata ja saksalaisleirit. Kenttärata ja saksalaisleirit kokonaisuuteen kuuluvat merkittävimmät saksalaisleirit ja tukikohdat ovat ratasuunnitelman alueella Hyrynsalmella Hyrynsalmen asema ja Murtorinne (Toisen maailmasodan sotahistoria kohteet Kainuun maakuntakaavoituksessa, julkaisu D:4,

Kainuun liitto 2019). Hyrynsalmen asema on osoitettu maakuntakaavassa kohdemerkinnällä valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurihistorialliseksi kohteeksi (RKY 2009). Vaihemaakuntakaavassa 2030 osoitettu Multiharjun ampumaradan ohjeellinen melualue me/a ulottuu ratasuunnitelman alueelle.

Kainuun maakuntakaavassa 2020 on osoitettu vedenhankinnan kannalta tärkeät pohjavesialueet kaavamerkinällä tärkeä pohjavesialue. Maakuntakaavan 2020 pohjavesialueet on tarkoitus kumota valmisteilla olevan Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan 2035 laatimisen yhteydessä ja korvata ne vesienhoitolain mukaisesti luokitelluilla pohjavesialueilla. Ratasuunnitelman alueella sijaitsee Mäntykankaan vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue (1-luokka).

Vaihemaakuntakaavassa 2030 on osoitettu kehittämisserkinnällä lk Viitostien kehittämissvyöhyke. Kehittämissvyöhykkeen yhteistyöalueilla kehitetään erityisesti liikenneyhteyksien toimivuutta sekä liikenneyhteyksiin, matkailuun, maaseutuelinkeinoihin, luonnon- ja kulttuuriympäristöihin sekä maisemaan tukeutuvaa asutusta, elinkeinotoimintaa ja virkistyskäyttöä. Kehittämissvyöhykkeen keskeisiä yhdistäviä tekijöitä ovat valtatie 5 ja ratayhteys Suomussalmelle.

Maankäyttö- ja rakennuslain 32.2. §:n mukaan viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Kainuun liitto toteaa, että ratasuunnitelma on voimassa olevien maakuntakaavojen mukainen. Ratasuunnitelman alueella voimassa olevat maakuntakaavat:

- Kainuun maakuntakaava 2020, hyväksytty 7.5.2007, vahvistettu VN 29.4.2009, YM3/5222/2007
- Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava 2030, hyväksytty 1.12.2014, vahvistettu YM 7.3.2016, YM7/5222/2014
- Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2030, hyväksytty 30.11.2015, vahvistettu YM 31.1.2017, YM7/5222/2015
- Kainuun vaihemaakuntakaava 2030, hyväksytty Kainuun maakuntavaltuustossa 16.12.2019.

Kainuun maakuntakaava-alueita koskevat yleismääräykset, jotka kohdistuvat rata-suunnitelman alueelle ovat:

- liikenneturvallisuus (Kainuun maakuntakaava 2020)
- maa-ainesten ottotoiminta (Kainuun vaihemaakuntakaava 2030)
- muinaisjäännökset ja muu arkeologinen kulttuuriperintö (Kainuun vaihemaakuntakaava 2030)
- tuulivoimaloiden rakentaminen (Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2030)
- vähittäiskaupan suuryksiköt (Kainuun vaihemaakuntakaava 2030).

Ratasuunnitelman hyväksymisehdotuksen kohtaa Kaavatilanne esitetään tarkistettavaksi seuraavasti:

- Kainuun maakuntakaava 2020, Hyväksymispvm: 7.5.2007, Huom. Vahvistettu 29.4.2009 valtioneuvosto

- Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava 2030, Hyväksymispvm: 1.12.2014, Huom. Vahvistettu 7.3.2016 YM
- Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2030, Hyväksymispvm: 30.11.2015, Huom. Vahvistettu 31.1.2017 YM
- Kainuun vaihemaakuntakaava 2030, Hyväksymispvm: 16.12.2019

Ratasuunnitelman suunnitelmaselostuksessa on tarkasteltu suunnitelman toteuttamisen erilaisia vaikutuksia muun muassa ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen sekä maisemaan ja kulttuuriarvoihin. Parantamisen kohteena olevan Kontiomäki-Pesiökylä radan ja kuormaustaikainvestointien tehokas hyödyntäminen edellyttäneen ympärivuorokautista kuljetus- ja kuormaustoimintaa. Hyrynsalmen rautatieliikennepaikan ratasuunnitelman laatimisen yhteydessä on tärkeää varmistaa, että tavarajunaliikenteestä ja erilaisista kuormaustaikatoiminnoista aiheutuvat melu- ym. haitat ja niiden ehkäiseminen otetaan riittävällä tavalla huomioon.”

- 4) Suunnittelujohtaja Sanna Schroderus ja suunnittelija Mari Isojärvi ovat 20.5.2022 antaneet Suomussalmen kunnalle seuraavan sisältöisen lausunnon:

”LAUSUNTO SUOMUSSALMEN SALMENNIEMEN RANTA-ASEMAKAAVAMUUTOKSEN KAAVALUONNOKSESTA

Suomussalmen kunta on pyytänyt Kainuun liitolta lausuntoa Suomussalmen Salmenniemen ranta-asemakaavamuutoksen kaavaluonnoksesta. Alue sijoittuu valtatie 5 tuntumaan Suomussalmen taajamasta 16 kilometriä pohjoiseen. Muutosalueen pinta-ala on noin 105 ha.

Kaavoituksen tavoitteena on ranta-asemakaavan osittaisella muutoksella, kumoamisella ja laajennuksella muuttaa alueen rakennuspaikkojen käyttötarkoitusta, päivittää kaavamääräyksiä sekä kumota tarpeettomia kaavanosia.

Ranta-asemakaavaluonnos

Alue sijoittuu maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle, M. Suunnittelumääräyksen mukaan maa- ja metsätalouskäyttöön tarkoitettuja alueita voidaan käyttää alueen pääasiallista käyttötarkoitusta sanottavasti haittaamatta ja luonnetta muuttamatta myös erityislainsäädännön ohjaamana muihin tarkoituksiin, kuten luontais- tai muuhun elinkeinotoimintaan, turvetuotantoon, maa- ja kiviainesten ottoon, haja-asutusluonteiseen pysyvään ja loma-asumiseen sekä jokamiehen oikeuden rajoissa ulkoiluun ja retkeilyyn. Alueille voidaan perustaa yksityisiä suojelualueita. Ilman erityisiä perusteita hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita ei tule ottaa taajamatoimintojen käyttöön. Maankäyttöä suunniteltaessa on tuettava metsätalousalueiden yhtenäisyyttä ja toimivuutta.

Kainuun liitto toteaa ranta-asemakaavamuutoksen sopeutuvan Kainuun maakuntakaavoituksen tavoitteisiin, eikä sillä ole huomautettavaa kaavaluonnoksesta.”

- 5) Aluekehitysjohtaja Jouni Ponnikas on 18.5.2022 antanut työ- ja elinkeinoministeriölle seuraavan sisältöisen lausunnon

”1. YLEISTÄ TAVOITTEISTA

Kainuun maakuntasuunnitelma 2040 ja maakuntaohjelma 2022 - 2025 sisältää saman yleistavoitteen kuin maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma. Kainuun maakuntasuunnitelman 2040 tavoitteena on, että ”aktiivisella ja osaavalla metsien hoidolla sekä riittävällä määrällä suojelualueita Kainuu säilyy merkittävänä hiilinieluna, mutta samalla varmistaa omien metsävarojen aktiivisen ja kestävä hyödyntämisen ja jalostamisen Kainuussa mekaanisen ja kemiallisen metsäteollisuuden tuotantoyksiköissä. Metsiä hoidetaan kestävästi ja ammattitaitoisesti ja samalla huolehditaan monikäyttömetsien hyvästä kasvukunnosta ja ylläpidetään kestävä metsien hiilinielua. Kainuun metsäbiotalouden tavoitteet edellyttävät hakkuiden kestävä lisäämistä.”

Kainuun on hiilinegatiivinen (hiilinielut ovat suuremmat kuin päästöt) ja sitä vahvistetaan edelleen: ”hiilinegatiivisuutta (hiilinielut ovat suuremmat kuin päästöt) vahvistetaan hiilidioksidipäästöjä vähentämällä. Vuoteen 2030 mennessä Kainuu vähentää päästöjään 80 % vuoden 2007 tasosta ja sen jälkeen vähintään ylläpitää saavutetun tason.”

Maankäyttösektorin pitää tukea ja mahdollistaa elinkeinoja, joiden avulla vahvistetaan uusiutuvista luonnonvaroista hiiltä sitovien tuotteiden tuotantoja ja fossiilisten raaka-aineiden korvaamista uusiutuvilla: ”Puutuoteteollisuus ja -rakentaminen ja muu metsäbiotalous ovat Kainuun kasvualoja ja tuottavat fossiilisia uusiutumattomia raaka-aineita korvaavia biotuotteita, joihin hiili varastoituu. Kainuu edistää puutuoteteollisuutta, puun käyttöä rakentamisessa ja kehittää omista uusiutuvista luonnonvaroistaan innovaatiotoiminnan avulla muita pitkäikäisiä korkean jalostusarvon tuotteita ja tuotantoa Kainuuseen. Suurimmat ilmastohyödyt Kainuu saa aikaan valmistamalla tuotteita uusiutuvista raaka-aineista korvaamaan fossiilisia uusitumattomia raaka-aineita. Kainuun positiivisen ympäristökädenjäljen saavuttamisen edellytys on, että metsiä ja muita luonnonvaroja jalostetaan Kainuussa vihreän siirtymän edellyttämiksi positiivisia ympäristövaikutuksia aikaansaaviksi tuotteiksi.”

Kainuun liitto pitää ansiokkaana sitä, että ilmastokestävyyden ja monimuotoisuuden edistämisen rinnalle nostetaan myös muut kestävyuden ulottuvuudet mukaan lukien sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys, jotka ovat olennaisia tavoitteita Kainuu ohjelmassa ja kestävä kehitys yksi neljästä aluekehittämistä ohjaavasta arvosta: ”Kehityksen kestävyuden varmistaminen tarkoittaa, että toiminta, valinnat ja päätökset Kainuussa suunnitellaan ja toteutetaan niin, että ne lisäävät nykyisten ja tulevien sukupolvien sekä ihmisten ja luonnon hyvinvointia ja elämisen mahdollisuuksia. Kestävä kehitys jaetaan ekologiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Kainuun kehittämisessä tehtävät valinnat eivät saa johtaa peruuttamattomasti tulevaisuuden mahdollisuuksia kaventaviin muutoksiin näissä ulottuvuuksissa.”

2. ILMASTO- JA ENERGIASTRATEGIAN POLIITTISET LINJAUKSET

Uusiutuvan energian edistäminen ja sen uudet linjaukset ovat tärkeitä toimia. Erityisesti tuulivoiman, biokaasun, hajautetun energiantuotannon ja edistämistoimet. Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman biokaasutyöryhmän julkaisemia toimenpiteitä pitää vauhdittaa. Energiatehokkuuden parantaminen on tärkeää ja on myös Kainuu-ohjelman tavoitteena.

Kansallisen huoltovarmuuden turvaamisen nostaminen tärkeäksi kansalliseksi tavoitteeksi on erittäin hyvä ja tässä on erityisen tärkeää varmistaa alueellinen tasa-arvoisuus. Tärkeää on siirtyä mahdollisimman nopeasti omavaraiseen uusiutuvaan energiaan hyödyntäen kaikkia käytettävissä olevia vaihtoehtoja mukaan lukien bioenergia ja biokaasu. Nämä ovat myös Kainuun maakuntaohjelmassa tavoitteena: "Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö, energiatehokkuus sekä energiaomavaraisuus kasvavat" ja sitä toteuttavana toimenpiteenä: "Toteutetaan kaavaratkaisujen mahdollistamat tuulivoimainvestoinnit ja luodaan uutta elinkeinotoimintaa tuulivoiman ja muun uusiutuvan energian ympärille. Rakennetaan Kainuuseen vähintään kolme biokaasulaitosta ja biokaasun tankkausasemaa. Lisätään paikallisten uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energian pientuotannon määrää. Toteutetaan turpeen energiakäytöstä luopuminen ja korvaaminen uusiutuvalla energialla Kainuun alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän (JTF) suunnitelman mukaisesti."

Kainuun liitto pitää hyvänä suunnitelman esityksiä turvemaiden hyödyntämisestä ja käsittelystä (nurmiviljely, kosteikkoviljely ja erilaisten kosteikkojen perustaminen). Nämä tukevat sekä ilmastonmuutoksen hillintää että monimuotoisuuden edistämistä. Turvelpeltojen tiekartan laatiminen on myös kannatettava asia. Siinä tulee ottaa huomioon se, miten voidaan vastata EU:n tulevaan Ennallistamislakiin, jossa on erityisesti maatalouteen voimakkaasti vaikuttavia elementtejä. Niin ikään suometsiin ehdotetut toimet ovat kannatettavia.

Hiilinielujen ja varastojen vahvistamiseksi esitetyt keinot maa- ja metsätaloudelle ovat Kainuulle sopivia. Esimerkiksi hiiliviljelyn lisäämisen mahdollisuuksien ja keinojen pilotointia suunnitellaan ja osin myös toteutetaan maakunnassa. Metsätalouden osalta esitetyt uudistamisen tehokkuus sekä luonnonhoidon toimet ovat mukana Alueellisessa metsäohjelmassa. Turvetuotannosta poistuvien alueiden jälkikäyttö ja ilmastokestävän jatkotoiminnan tukeminen ovat osa Kainuuna JTF-suunnitelmaa.

Maatalouteen kohdistuvissa toimissa tulisi kiinnittää huomiota ruuantuotannon kannattavuuteen ja ylläpitämiseen. Tämä on tärkeää myös huoltovarmuuden kannalta. Karjatalouteen kohdistuva peltojen raivaamisen rajoittaminen on ilmaston kannalta ymmärrettävää, mutta samalla on pidettävä huolta siitä, että ruuan tuotanto säilyy mahdollisena ja kannattavana kautta maan. Tämä tukee osaltaan myös monimuotoisuuden edistämistä sillä suuri osa uhanalaisista lajeista (esimerkiksi 50 % perhoslajeista, 40 % viljelymaiden lintulajeista (Punainen kirja 2019)) ovat riippuvaisia perinnebiotoopeista ja monille niistä suurin uhka on karjatilojen ja laiduntamisen johdosta syntyneiden biotooppien määrän väheneminen. Tulisi harkita keinoja, joilla karjatalouden toiminta mahdollistetaan

raivaamalla lisää metsiä, kuten ottamalla sopivia joutomaita takaisin aktiiviseen maatalouskäyttöön.

Rakentamisessa ja hiilinielujen kasvattamisessa maankäytön suunnittelulla on suuri rooli. Kainuun maakuntaohjelmassa 2022 - 2025 yhtenä tavoitteena on, että fossiilisten raaka-aineiden korvaaminen uusiutuvilla sekä Kainuun hiilensidonta kasvavat ja sitä toteuttavan toimenpiteenä: Puurakentamisen edistäminen (kaavoitus, julkiset hankinnat, julkiset ja yksityiset rakennuskohteet) ja puutuoteteollisuuden tuotteiden viennin lisääminen. Metsien hoidon laadun ja aktiivisuuden parantaminen, jolloin metsät hoidetaan ja harvennetaan niin että ne järetyvät. Metsien kasvun lisääminen lannoituksilla (etenkin kiertotaloudenlannoitteilla esim. tuhka). Maankäytön suunnittelu ja metsityksen lisääminen: metsäpinta-ala säilyttäminen, hakkuupoistuma korvaaminen metsittämällä, jatkuva peitteinen metsänkäsittely turvemaidilla.

3. VAIKUTUSARVIOT

Toimenpiteiden toteuttamisessa ja seurannassa on toivottavaa tehdä yhteistyötä alueiden ja maakuntien kanssa, jotta voidaan varmistaa toimien oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Ehdotuksessa on monessa kohdassa tuotu esille alueiden erilaisuus. Tämä on erittäin hyvä ja tulee siis ottaa huomioon myös toteutuksessa ja suunnitelman jalkauttamisessa.

EU politiikkaan vaikuttaminen on erittäin tärkeä osa, jotta voidaan varmistaa tulevien EU-ohjelmien ja sitovien lakien alueellinen oikeudenmukaisuus ja toteuttamisen järjestyminen. Tähän tulee kiinnittää erityisen tarkasti huomiota. Samoin maankäyttösektorin toimenpidesuunnitelmien jatkokehityksessä tulee kuunnella maakuntia.

Ilmastotavoitteiden saavuttamisen ympäristövaikutuksiin kohdistuvia vahvuuksien, mahdollisuuksien, heikkouksien ja uhkien analysoinnissa tuodaan hyvin esille mahdollisuudet, joita vihreä siirtymä sekä ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen luovat. Ilmastonmuutos ja vihreä siirtymä pakottavat kehittämään ja saamaan aikaan ja kaupallistamaan uusia teknologisia ratkaisuja, jotka luovat uutta taloudellista toimeliaisuutta, liikevaihtoa, työpaikkoja ja yrityksiä. Tämä on myös Kainuun maakuntaohjelmassa linjattu vihreän siirtymän tavoite. Kainuu on ilmastonmuutoksessa ja vihreässä siirtymässä kokoaan suurempi ratkaisujen tuottaja.”

- 6) Hallintojohtaja Paula Halonen on 20.5.2022 antanut valtiovarainministeriölle seuraavan sisältöisen lausunnon lausuntopalvelu.fi palvelun kautta:

”LAUSUNTO KUNTIA KOSKEVIEN VALTIONAVUSTUS-
KÄYTÄNTÖJEN KEHITTÄMISESTÄ

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa kuntia koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä.

1. Taustatiedot

Vastaus: Kuntayhtymä

2. Ehdotukset kuntien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi

Ehdotus 1: Ohjauksen ja rahoituksen periaatteiden selkiyttäminen

Vastaus: Kainuun liitto näkee hyvänä, että tätä asiakokonaisuutta selkeytetään. On tärkeää, että kunnille myönnettävien valtionavustusten osalta kunnilla säilyy harkintavalta päättää avustuksen kohteena olevien tehtävien hoitamisesta sekä toisaalta se, että avustuksia ei tule käyttää keinona lisätä kuntiin kohdistuvaa ohjausta. Myös huomion kiinnittäminen kuntien yhdenvertaiseen valtionavustusten hakumahdollisuuteen nähdään hyvänä asiana.

Ehdotus 2: Hyvinvointialueen ja kuntien tehtävien muutoksen vaikutusten huomiointi

Vastaus: Hyvinvointialueen rahoituksen ja vastuiden selkeys on tärkeää uuden hallinnollisen rakenteen syntyminen myötä. Kainuun liitto näkee hyvänä asiana sen, että tavoitteena on hyvinvointialueille kohdennettavan avustustoiminnan suunnittelussa varmistaa yhteistyössä toiminnan vaikuttavuus ja julkisten varojen tarkoituksenmukainen käyttö samojen asukkaiden hyvinvoinnin ja alueiden elinvoiman eteen.

Ehdotus 3: Heikossa taloudellisessa asemassa olevien kuntien huomioiminen

Vastaus: Ehdotukset vaikuttavat olevan tarkoituksenmukaisia.

Ehdotus 4: Vuosikellon mukainen ennakoiva toiminta

Vastaus: Kuntien talouden ja toiminnan suunnittelua ajatellen olisi hyvä, että seuraavan vuoden avustuskohteet olisivat tiedossa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Avustustoiminnan vuosikelloa voidaan käyttää sekä pitkään kestävien hankkeiden suunnitteluun että vuosittain myönnettäviin avustushakuihin. Yllättävät, toimintaympäristön muutoksista johtuvat avustustarpeet sen sijaan jäävät luonnollisesti vuosikellon ulkopuolelle. Toiminnan selkeyttämiseksi olisi hyvä, että haettavat avustukset, hakemusten ajankohdat ja hankkeiden toteutusajankohdat tulisi olla selkeästi nähtävillä kootusti yhdessä paikassa.

Ehdotus 5: Laaja-alaisen ymmärryksen, tiedon ja kuulemisen edistäminen

Vastaus: Kainuun liitto pitää tarkoituksenmukaisena, että sekä ministeriöt ja valtionapuviranomaiset että toisaalta kunnat hakijoina tunnistavat yhteiskunnallisia ilmiöitä ja toimintaympäristön tilaa sekä niiden vaikutuksia asukkaiden ja ympäristön hyvinvoinnin sekä elinvoiman tilaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Lisäksi on tärkeää, että avustustoiminnalle asetetaan määrällisiä ja laadullisia tulos- ja vaikutustavoitteita, joilla voidaan kuvata sitä, mitä avustuksella saadaan aikaan ja miten toiminta parantaa valitun kohderyhmän tilannetta.

Ehdotus 6: Pienten toimijoiden ja hankkeiden avustamisen vaikuttavuuden parantaminen

Vastaus: Kuntien koko ja käytettävissä olevien resurssien määrä vaikuttaa osaltaan siihen miten kunnat voivat hakea valtionavustuksia. Osaaminen ja resurssit eri asioiden toteuttamisen vaihtelevat kunnittain. Kuntien erilaisuus ja esimerkiksi väestörakenteet tulisikin huomioida avustushakutoiminnassa ja niiden suunnittelussa. Kainuun liitto näkee hyvänä asiana, että ehdotuksen mukaan avustustoimintaa suunniteltaisiin verkostomaisessa yhteistyössä. Verkostohankkeet onkin nähty yhtenä keinona pienten toimijoiden osallistamiseen. Avustustoiminnan toteuttaminen yhdenvertaisuusperiaatetta ja hallinnon oikeusperiaatetta noudattaen nähdään erittäin hyvänä asiana.

Ehdotus 7: Verkostojen hyödyntäminen

Vastaus: Kainuun liitto näkee verkostomaisen yhteistyön hyvänä asiana ja toteaa, että jo olemassa olevia verkostoja on ehdottoman tärkeä hyödyntää valtionavustustoiminnassakin.

Ehdotus 8: Avustustoiminnan roolien ja prosessien selkeyttäminen

Vastaus: Kainuun liitto näkee, että ehdotetut toimenpiteet ja keinot tukevat eri toimijoiden roolien ja prosessien kehittämistä sekä sujuvoittavat valtionavustusten käsittely- ja päätöksentekoprosesseja.

Ehdotus 9: Yhtenäisyyden ja läpinäkyvyyden parantaminen

Vastaus: Kainuun liitto kannattaa ehdotuksia yhteneväisen ja läpinäkyvän valtionavustustoiminnan varmistamiseksi ja lisäämiseksi. Avustustoiminnan toteuttaminen yhdenvertaisin periaattein ja noudattaen hallinnon oikeusperiaatteita tasapuolisesta kohtelusta, tarkoitussidonnaisuudesta, puolueettomuudesta, suhteellisuusperiaatteesta ja luottamuksen suojasta on tärkeää. Lisäksi arviointiperusteiden ja -kriteerien esittäminen selkeästi hakuilmoituksessa tukee avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Ehdotus 10: Vaikutusten arvioinnin ja mittauksen periaatteiden hyödyntäminen

Vastaus: Vaikutusten arviointi on tärkeää, mutta kuten todettu valtionavustustoiminnan vaikutusten arviointi ei ole ollut systemaattista. Arviointi on voitu nähdä vaikeasti toteutettavana. Mikäli ehdotuksella vaikutuksen mittauksen ja arvioinnin periaatteiksi voidaan parantaa vaikutusten arviointia, on ehdotus luonnollisesti kannatettava. Kainuun liitto näkee tärkeänä valtionavustusten haku- ja raportointilomakkeiden kehittämisen siihen suuntaan, että ne ohjaavat vaikutusten ja tulosten pohdintaa ennakkollisesti ja seurantaa mahdollistavasti.

Ehdotus 11: Tulosten käytäntöön viennin edistäminen periaattein, toimintatavoin ja velvoittein

Vastaus: Kainuun liitto pitää tärkeänä, että valtionavustuksilla rahoitettujen hankkeiden tulokset julkaistaan ja ovat avoimesti saatavilla ja näin ollen myös toisten toimijoiden hyödynnettävissä. Tärkeää on myös juurruttaa tulokset oman kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua. Oikein toimiessaan hankkeilla kehitetään toimintaa tekemällä asiat tehokkaammin,

laadukkaammin ja vaikuttavammin. Näiden edellä mainittujen lisäksi myös aikaisemman kehitystyön tulosten hyödyntäminen on tärkeää.”

Lisätietoja lausunnoista nro 1-4 suunnittelujohtaja Sanna Schroderukselta, puh. 044 710 0873, lausunnosta nro 5 aluekehitysjohtaja Jouni Ponnikkaalta, puh. 040 574 0804 ja lausunnosta nro 6 hallintojohtaja Paula Haloselta, puh. 044 410 0728 tai sähköpostitse osoitteella etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi

Maakuntajohtajan ehdotus

Maakuntahallitus merkitsee annetut lausunnot tiedoksi.

Maakuntahallituksen päätös

Käydyn keskustelun jälkeen maakuntahallitus hyväksyi maakuntajohtajan ehdotuksen.
